

Vzdělávací politika

MGR. ONDŘEJ BÁRTA,
ÚSTAV PEDAGOGICKÝCH VĚD
FF MU

Význam

- Co je to vzdělávací politika?
- Vzdělávací politika jako součást sociální politiky

Vzdělávací politika jako součást sociální politiky země

Společné znaky sociální a vzdělávací politiky:

- Zřetel na blaho občanů
- Snaha o zlepšení ekonomické situace
- Přerozdělování zdrojů (HDP)
- Principy (spravedlnost, solidarita, subsidiarita, participace)
- Nástroje (legislativa, nátlakové akce, média, finance)
- Aktéři (žáci, církve, politické strany, nevládní org)

Vzdělávací politika jako součást sociální politiky země

Odlišné znaky vzdělávací politiky

- Specifické cíle a principy
- Vzdělávání jako součást veřejného (státního) sektoru
- Vzdělávání jako netržní zboží
- Odpovědnost státu
- Efekty reformy viditelné až v dlouhodobé perspektivě

Historický kontext vzdělávací politiky

Před rokem 1938

- 5-letá obecná škola
 - 3-letá měšťanská škola
- = 8-letá povinná školní docházka
- Gymnázia + odborné školy (členěny k podnikům)
 - Vysoké školy

Historický kontext vzdělávací politiky

Po roce 1948

- Nový školský zákon
 - 5-letá národní škola
 - 4-letá „střední“ škola
- = 9-letá povinná školní docházka
- Výběrové školy (Plán: gymnázia 40 % a odborné školy 60 % populace)
 - Vysoké školy: bezplatné, dotované, omezené původem (přijímací pohovor)

Historický kontext vzdělávací politiky

- Mnoho dílčích změn mezi roky 1948 a 1989

Po roce 1989 snaha o reformy:

- Právní subjektivita škol
- Změny v obsahu vyučování
- VŠ jakožto autonomní instituce

Reformy po roce 1989

- Nápravné
 - Modernizační
 - Strukturální
 - Systémové
-
- Zdroj: Kalous (1997)

Kritéria posuzování změn

- Kulturní relevance
- Pedagogická efektivnost (kvalita)
- Politická citlivost
- Ekonomická účinnost
- Spravedlnost

EU: Boloňský proces (1998)

- Jedná se o společnou deklaraci o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství, tzv. Sorbonnskou deklaraci.

EU: Boloňský proces (1998)

Cíle:

- Synchronizace systému vysokoškolských titulů
- Synchronizace cyklů studia (3 cykly)
- Synchronizace kreditových systémů (1ECTS=25hod)
- Podpora mobility a mezinárodní spolupráce VŠ

EU: Lisabonský proces (2000)

- Evropa by se měla *"stát nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomikou na světě, která čerpá ze znalostí a dovedností a je schopna nepřetržitého hospodářského růstu při současném dosažení většího množství lepších pracovních příležitostí a větší sociální soudržnosti"*.

EU: Lisabonský proces (2000)

- Strategický záměr č. 1

Zlepšování kvality a efektivity systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropské unii

Cíl 1.1: Zlepšení vzdělávání učitelů

Cíl 1.2: Rozvíjení klíčových kompetencí ve společnosti založené na znalostech

Cíl 1.3: Zajištění přístupu k informačním a komunikačním technologiím pro všechny

Cíl 1.4: Zvýšení počtu studentů v přírodovědných a technických oborech

Cíl 1.5: Maximální využívání zdrojů

EU: Lisabonský proces (2000)

- Strategický záměr č. 2

Zajištění přístupu ke vzdělávání a odborné přípravě pro všechny

Cíl 2.1: Vytvoření prostředí otevřeného pro učení

Cíl 2.2: Zvýšení atraktivity učení

Cíl 2.3: Podporování aktivního občanství, rovných příležitostí a sociální soudržnosti

EU: Lisabonský proces (2000)

- Strategický záměr č. 3

Otevření systémů vzdělávání a odborné přípravy okolnímu světu

Cíl 3.1: Posílení vazeb mezi světem práce, výzkumem a celou ostatní společností

Cíl 3.2: Rozvíjení podnikatelského myšlení

Cíl 3.3: Zkvalitňování studia cizích jazyků

Cíl 3.4: Posílení mobility a výměn

Cíl 3.5: Rozvíjení evropské spolupráce

Vliv OECD

- Komparativní studie vzdělávacích systémů
- Analýzy vzdělávacích systémů na zakázku
- Ročenky

Vzdělávací politika jako vědní obor

Vědecký obor: vznikl propojením vzdělávání a politiky, má tedy spojitost s oběma obory, pro oba je klíčová, ale vždy je důraz položen jinam. Je tedy interdisciplinární a je chápána jako součást veřejné politiky (public policy).

Centrální prvky: obsah, determinanty (důvody, příčiny) a výsledky a souvislosti státní politiky.

- Popisně-analytická větev
- Větev zaměřená na politické poradenství a praktické využití

Školská politika: užší pojem, zaměřující se bytostně na formální vzdělávání.

Školský management: užší pojem, označuje řízení na úrovni školy.

Vzdělávací politika jako vědní obor

Úrovně vzdělávací politiky:

- Globální úroveň
- Nadnárodní
- Národní
- Regionální
- Školní a univerzitní
- Úroveň organizačních součástí škol
- Třídy

Vzdělávací politika jako vědní obor

Systemový model vzdělávací politiky:

- Vzdělávací soustava → výstupy → prostředí → přímé ovlivnění vstupů; nepřímé ovlivnění vstupů → vstupy → vzdělávací soustava....

Vzdělávací politika jako vědní obor

Základní aspekty, ovlivňující formální vzdělávací soustavu:

- Změny na trhu práce
- Demografický vývoj
- Technologický vývoj
- Vývoj kultury, hodnot
- Změna rodiny
- Změna politického systému
- Mezinárodní vztahy

Vzdělávací politika jako vědní obor

Řízení škol

- **Autonomie:**
 - Teritoriální
 - Autonomie v tzv. solidaristickém modelu
 - Autonomie v participačním modelu
- **De/centralizace řízení:**
 - Dekoncentrace odpovědnosti
 - Delegování pravomocí
 - Devoluce

Vzdělávací politika jako vědní obor

Řízení škol

- **Autonomie:**
- Teritoriální – správa škol je svěřena územním orgánům
- Autonomie v tzv. solidaristickém modelu – umožňuje existenci jiných než státních typů škol
- Autonomie v participačním modelu – umožňuje účast zástupců rodičů ve školních radách stejně jako v úřednických pozicích

- **De/centralizace řízení:**
- Dekoncentrace odpovědnosti – malá decentralizace, silné centralizované řízení
- Delegování pravomocí – centralizace se snižuje, odpovědnost je přenášena na nižší orgány
- Devoluce – podstatné politické kompetence přecházejí z centrálních na lokální orgány, popř. na samotné školy

Vzdělávací politika jako vědní obor

Financování škol

- Finance poskytovány škole na základě prosté deklarace
- Systém založený na normativním vymezení vstupních podmínek
- Systém založený na normativním vymezení výsledků
- Systém založený na poskytnutí jednorázové částky školám při dosažení žádoucích výsledků v jejich činnosti

Vzdělávací politika jako vědní obor

- **Modely řízení vysokých škol:**
 - Model státní kontroly
 - Model státního dohledu

- **Podrobnější modely:**
 - Model svrchovaného řízení
 - Model institucionálního řízení
 - Model korporátně-pluralitního zřízení
 - Model řízení supermarketu

Vzdělávací politika jako vědní obor

- **Modely řízení vysokých škol:**

- Model státní kontroly – vláda a její orgány mají kontrolu nad každou složkou VŠ procesu – od přijímání až po podmínky absolvování
- Model státního dohledu – vláda a její orgány určí obecnou strategii rozvoje terciálního vzd a dále jen požadují efektivní nakládání s financemi

- **Podrobnější modely:**

- Model svrchovaného řízení – autonomie VŠ je silně omezena, jsou nástrojem politické moci a jejího prosazování
- Model institucionálního řízení – VŠ a stát uznávají zásadu vzájemné neintervence, VŠ jsou prostředníkem, který uchovává akademickou vzdělanost
- Model korporátně-pluralitního zřízení – VŠ reflektuje požadavky a potřeby různých nátlakových skupin, rozhodující vliv mají různé rady a komise
- Model řízení supermarketu – stát má minimální moc, vše je v rukou univerzity, která se chová jako samostatný ekonomický subjekt

Vzdělávací politika jako vědní obor

Univerzity v ČR

- Po roce 1989 přechod od modelu státní kontroly k modelu státního dohledu (kolegiální řízení)
- Výhody: diskuze
- Nevýhody: časová náročnost procesu

Vzdělávací politika jako vědní obor

Financování VŠ

- **Objem poskytovaného VŠ vzdělání v zemi a objem veřejných prostředků**
- **Způsob alokace zdrojů**
- *Podle způsobu, jakým se prostředky dostanou ke spotřebiteli*
- Přímo poskytovateli vzdělávání
- Prostřednictvím studentů
- *Podle toho, zda je suma odvozena od vstupních, či výstupních parametrů*
- *Model financování, založený na celkovém grantu*
- Bez určení
- S určením

Vzdělávací politika jako vědní obor

Financování VŠ

- **Objem poskytovaného VŠ vzdělání v zemi a objem veřejných prostředků** – většinou jde o volbu mezi numerus clausus a tržními mechanismy stanovování kvót, často o kombinaci obojího; vždy se tak musí dít na základě přesných dat, dobrým pomocníkem je OECD Education at a Glance.
- **Způsob alokace zdrojů** – rozlišení a určení mechanismů financování
- *Podle způsobu, jakým se prostředky dostanou ke spotřebiteli*
- Přímou poskytovateli vzdělání (přímá podpora instituce)
- Prostřednictvím studentů (formou poplatků od studentů)
- *Podle toho, zda je suma odvozena od vstupních, či výstupních parametrů*
- *Model financování, založený na celkovém grantu*
- Bez určení na co konkrétně jsou finanční prostředky určeny
- S určením, na co konkrétně jsou FP určeny

Vzdělávací politika jako vědní obor

- **Jiný pohled na financování:**
- *Rozdělení prostředků založené na dohodě*
- *Rozdělení prostředků na základě formule*
- *Kombinace výše uvedených*

Vzdělávací politika jako vědní obor

- **Jiný pohled na financování:**
- *Rozdělení prostředků založené na dohodě: VŠ si sama vypracuje rozpočet a na základě něj je potom určen odpovědným orgánem skutečný příjem (vládou...)*
- *Rozdělení prostředků na základě formule: na základě různých parametrů jsou prostředky rozdělovány mezi VŠ*
- *Kombinace výše uvedených*

Vzdělávací politika jako vědní obor

- U nás jsou veřejné VŠ financovány na základě formule
- Soukromé se z velké části financují samy, ale mají nárok v některých případech žádat o dotace,
- Státní VŠ jsou financovány vlastními ministerstvy

Díky za pozornost!!!